

Bon-BOM

2018. november | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 8. évfolyam, 3. szám

Szellemi szikárság

2. oldal

Centenáristák

5. oldal

Rabság és szabadság

3. oldal

Rejtett történetek

7. oldal

A cserdi csoda

4. oldal

Az ember tragédiája

9. oldal

Szellemi szikárság

Én magam is kitörtem.

Egy vidéki kisvárosban nőttem fel, ahol nagyon korlátozottak voltak a lehetőségek, és a képességeimnek, valamint céljaimnak tudatában, reménykedve költöztem fel Budapestre.

A vidéki egyetemista, aki nagyokat néz a metrón, borzadva tapasztalja a városi létet. Rázza a hideg az utca emberének viselkedésétől, hűledezik fővárosi honfitársai normáitól.

Ha a magam példáját nézem, ahhoz, hogy ide jöhessek, arra volt szükség, hogy államilag támogatott legyek. Ehhez kellett 480 pont. Kellott, hogy ne kelljen szemeszterenként fizetnem az egyetemnek ennyi és ennyi összeget. Kellott hozzá egy család, aki szomorúan mosolyogva fogadta el, hogy az egyetlen gyermek most elmegy, már nem egy másik vidéki város gimnáziumi kollégiumába, hanem a fővárosba, ahol minden szál összefut. Sosem felejttem el, amikor kikísértem a szüleimet a Nyugatiba, és elköszöntem tőlük, mielőtt felszálltak a vonatra.

Egyszóval nehéz volt kitörni. Mert el kellett jönni. Új életet kellett kezdeni, új barátokat kellett szerezni, új iskolába kellett menni, munkahelyet kellett találni.

Úgy gondolom, nem társadalmilag kellett kitörnöm, inkább értelmileg és

helyileg. Embereket, emlékeket, szelrelmet hagytam hátra, hogy budapesti legyek. És már két éve az vagyok, és még mindig nem tudom, hogy jó-e nekem itt. Mert vannak ugyan barátaim, kedves kollegáim, van nagyon sok mindenem és mindenkim. Valami mégis hiányzik, és én nem tudom, hogy micsoda...

Szikárodik körülöttem a környezet, és nem tudom, hová törjek ki legközelebb. Először kisvárosból városkába, városkából nagyvárosba? Hová vigyen tovább az utam: a Rózsadombra vagy a Sárospataki útra? Maradjak albérletben, maradjak Pesten?

Ez az én kitörésem, mi néha csak törés, ha lyuk nem is, de rés.

Márta Renátó

Rabság és szabadság a *Füstös képek*ben

Értekezésemben a rabság és szabadság kérdését szeretném megvizsgálni Lakatos Menyhért *Füstös képek* című regényében.

A rabság fogalma a regényben Liza asszony és Mámi kapcsán merül fel: Liza néni a „helyezkötöttséget rabságnak érezte”, vagyis az számára egy adott körülménybe való bezártságot jelent. A helyhez kötöttség rabsággal társul Mámi nézőpontjában is („Ungorothem¹ egy volt a robiával”). Mindkét perspektíva rögzíti a helyhez kötöttséghez való viszonyulást is. Liza asszony a fogságot nem tudja megszokni, („Oda se nézz neki, fiam, hadd beszéljenek ezek a romungorók³, ők megszokták a robiát.”), menekül a létállapot elől (téli az éjszakáit a pitvaron tölti). Mámi kényszerből beletörődik a rabságba: „Ungorothem egy volt a robiával, de itt találtuk a legjobb lovakat meg a vastengelyes könnyű szekereket.”

A rabság létállapota szükségszerűen felveti a szabadság kérdését. A regényben a magyarság és a cigányság elszigetelődik egymástól. Az elbeszélő számára a tanulás jelent hidat⁴, hogy

¹ Magyarország

² rabság

³ magyar cigány

⁴ A híd a kapcsolatok szimbóluma.

Összeköti az embert az emberrel, az embert önmagával és istennel.

kapcsolódni tudjon a magyar emberekhez. Ám így is korlátokba⁵ ütközik, amikor bekerül a gimnáziumba, nem tud diáktársai közé beilleszkedni, mert saját származása miatt gúny tárgyává válik vagy kiközösítik. Intellektusára van szüksége ahhoz, hogy az iskolában bizonyítani tudjon. A regény szereplői rabjává válnak életkörülményeiknek, származásuknak és az állandó előítéletnek.

A rabság megfosztja az embert a teljes szabadságától. A *Füstös képek* az író saját életének, s egyúttal a cigányság helyzetének egy adott nézőpontú elbeszélése. Az életet, az igazságot tárja elénk. Nem hallgat el részleteket, és nem boncolgat filozófiai kérdéseket, ám mégis gondolkodásra készíttet bennünket.

Kovács T. Klaudia

⁵ A korlát is szintén fontos szimbólum a rabság esetében. Morfológiai elemzéssel a korlát szó felbontható két további önálló jelentéssel bíró szóra: egy elvont főnévre (kor) és egy igére (lát). Az eredmény az alábbi képlettel írható fel: a korlát-->a, kor, lát = A kor lát. A korlát tehát magába foglal egy korszak (egy adott kor vagy egy életszakasz) látásmódját.

A roma integráció egy útja

Cserdi egy falu Baranyában, ahol a cigányság aránya túlnyomó, korábban szinte teljes körű volt a munkanélküliség, a bűnözési ráta különösen magas volt. De mára mindez megváltozott. Történt valami az integráció tekintetében, és ennek elindítója egy roma származású polgármester.

Bogdán László 1974-ben, egy szegény cigány családba született Pécsen. Még gyermekkorában költöztek Cserdibe. Saját elmondása szerint fiatal éveiben lopott, és a döggútból evett. Anyagi okok miatt nem tudta folytatni az iskolát, viszont önmagát továbbképezte. A nincstelenségből való kilábalás egy multinacionális cégnél kezdődött el számára. Először az udvari munkát kellett elvégeznie, majd a gyártósorra került. Később vezető képességeit felismerve termelési igazgatóvá lépett elő.

Cserdi polgármester-helyettesévé 2002-ben vált, és egy ciklusig töltötte be a pozíciót. 2006-tól mindmáig a kevesebb mint négyszáz lelkes falu polgármestere.

A közmunkaprogram lelkes pártolójaként a falu földjein burgonya, hagyma, fokhagyma, paradicsom és paprika termesztését indította el. A fóliasátrakban, amik 2013-ban háromezer négyzetméteresek voltak, palántákat nevelnek. A földeken termelt élelmiszerral már a pécsi és a VIII. kerületi rászoruló családokat

is segítették. Közös erővel a falu háza-it is felújítják.

Országosan nagy visszhangot keltett a 2013-as „köcsögmentesítési” programja. A vulgáris nevű program célja az volt, hogy a fiatalság körében a börtönviselt lét ne tűnjön „menőnek”, ezért börtönlátogatások megszervezésébe kezdett.

A folytonos munkalehetőség és az elrettentő példa meghozták a kívánt hatást: míg 2005-ben kétszáz betörés történt a faluban, a program óta szinte egyáltalán nem történik bűncselekmény. Az addigi 98 százalékos munkanélküliség 5-6 százalékra csökkent.

A polgármester elmondása szerint amíg problémaként kezelik a cigányság kérdését és nem feladatként, addig nem fog történni változás. A sokszor szókimondó településvezető felzárkóztató lépései eredményesnek tűnnek, elmondása szerint a személyes részvétel a közösség tevékenységében mindennél fontosabb. Ahogy ő fogalmaz: „a cserdi csoda nem csoda”.

Az integráció és felzárkóztatás egyik pozitív példája Cserdi és a falu polgármesterének esete. Nem elrugaszkodott következtetés, hogy követhető lenne Bogdán példája. A kulcs nem más, mint egy kis odafigyelés.

Nagy Tibor

Centenáristák – élet százon felül

Azon a bizonyos World Wide Weben rákerestem arra, milyen anyagokat találok a matuzsálemi korú emberekről. Ez egy összeállítás és próbatétel két új kifejezés bevezetésére, megszoktatására a magyar köznyelvben.

A kor csak egy szám. Vannak azonban az ember korát illetően emblematikus számok. Ilyenek a nagykorúság számai, a 18 vagy az Egyesült Államokban a 21. A krisztusi kor; a 33. Ezekkel a számokkal kéz a kézben jár egy-egy fogalom. A százat betöltött embereket centenáristáknak, a 110 felettieket pedig szupercentenáristáknak hívják.

Egyre többen érik el ezt az életkort a világon. Japánban az egészségügyi minisztérium közlése szerint Negyvenöt éve folyamatosan növekszik országukban a százévesnél idősebb állampolgárok száma. Japán 1963-ban kezdte el számontartani a centenáris-

tákat, ekkor a számuk százötven körül mozgott. Huszonöt évvel később már több mint tízezren voltak az országban a száz évnél idősebb emberek.

A ma élő legidősebb ember is egy japán, matuzsálemi kort megélt hölgy. Japánban és az egész világon ő a legöregebb élő személy. Elődjétől, a 117 évesen elhunyt, szintén japán Chiyo Miyakótól 2018 júliusában vette át ezt a címet. Tanaka Kane 1903. január 2-án született Kazukiban, a mai Fukokában. Koraszülött volt, és nem saját anyja anyatejével táplálták. A második világháború folyamán egy boltban árult rizssüteményeket. 63 évesen vonult nyugdíjba. 103 évesen daganatos megbetegedéssel diagnosztizáltak, ebből azonban teljesen felépült. Idén januárban ünnepelte 115. születésnapját.

Nem csak a Távol-Keleten vannak centenáristák, az Egyesült Királyságban is övék a leginkább növekvő korcsoport. Számuk 2002 óta megduplázódott. Habár a populáció nagyon kis részét alkotják, alig két ezreléket, 2016-ban 14900-an voltak, közvetlenül az ezredforduló után pedig alig 7700-an.

De mi lehet a titok? Megkérdezték ezt már sokan ebben a témában, egy videóinterjúban ezeket a válaszokat kapták:

„Az egész annyi, hogy... csak méssz tovább. Hiszen ez csak egy szám, a 103 az egy szám. Éljd a napjaidat!”

„Mindenkinek azt tanácsolnám, hogy ha megtalálja élete párját, ne csak együtt éljenek, hanem házasodjanak is össze. Legyenek közel egymáshoz, amennyire csak lehetséges.”

„Kommunikálj, beszéljess a szüleiddel. Ne dobd ki az ablakon a tanácsait, legalább fontold meg. Nem kell őket feltétlenül követned, de mindenképpen szívleld meg!”

Az, hogy pontosan mitől függ az, hogy valaki centenárista lesz-e, a mai napig nem tisztázott. Az azonban bizonyos, hogy vannak közös tulajdonságaik, szokásaik azoknak, akiknek már három gyertya van a születésnapj tortájukon. A legtöbben nem fogyasztanak alkoholt, nem dohányoznak, nem így az a francia hölgy, aki a történelem leghosszabb bizonyított élettartamával rendelkezett, 122 és fél évet élt. Jeanna Calment összesen 96 évet dohányzott, – hozzá kell tennem, naponta maximum két szál cigarettát – hetente egy kilogramm csokoládét fogyasztott, valamint nem vetette meg az alkoholt sem.

A Place for Mom nevű amerikai cég készített egy interjúsorozatot száz centenáristával, akik közül többen mondták azt, hogy hosszú életük titka, hogy egészségesen táplálkoztak, szoros emberi kapcsolatokat ápoltak, pozitívan gondolkodtak, s odafigyeltek, hogy eleget aludjanak. Alvás!

Márta Renátó

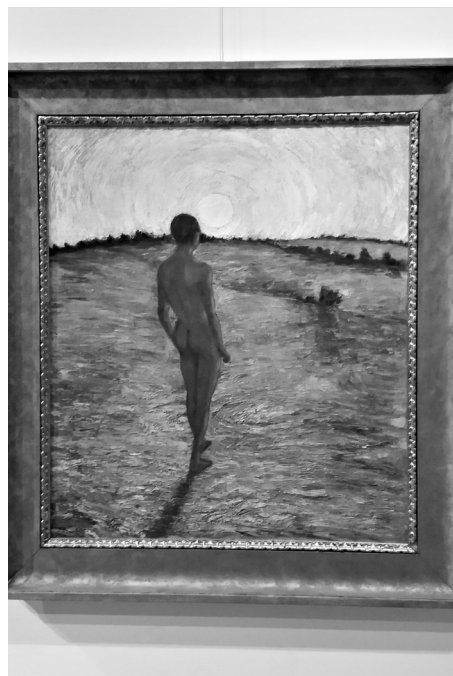
Rejtett történetek – az életreform-mozgalmak és a művészetek

E címmel nyitotta meg a Múcsarnok legújabb időszak kiállítását. A 19. század végén, 20. század elején az életmód és az arról való gondolkodás egészen megváltozott. Ekkor jöttek rá, hogy a modern városi lét által valami el fog veszni, és ennek jegyében a természethez való visszatérést és a spiritualitást keresték.

Az emberiség jelenét vették górcső alá a korszak alkotói, és a problémákra valódi megoldásokat kínáltak. Társaságok és közösségek születtek, amelyek az életmód megváltoztatására törekedtek. Ezek közé tartozott a gödöllői művésztelep is. Tanaik hatására a városiak közül egyre többen szabad idejüket tudatosabban, természetközelibben töltötték el. De a mozgalom hatással volt a lakóhelyek berendezésének formáira, a nemek közötti kapcsolatokra – érzelmi és szexuális téren – is, de a nevelési szemléletet is megváltoztatta, sorra születtek a reformpedagógiák, valamint az egészséghez való viszonyulás is formálódott. Az életreform-mozgalmak a 20. század elejére kiépítették saját intézményi hátterüket: társulatok, lapok, gyógyüdülők és éttermek kezdték meg tevékenységüket.

A Múcsarnok-beli kiállítás Magyarország elsőként dolgozza fel az életreform-mozgalmak művészeti vonatkozásait. Fontos szerepet tulajdonít

a korszak művészei között fennálló kapcsolati hálóra. Ebben a megvilágításban új értelmet nyernek a 20. század elejének ismert hazai műalkotásai – ezúttal a múlthoz, az emberhez, a testhez és a transzcendentalitáshoz fűződő viszonyuk kerül a középpontba. A művészek egy része alkotói műhelyekbe szerveződött, ilyen volt Hollósy Simon, valamint Körösfői-Kriesch Aladár és Nagy Sándor köre. A kiállítás célja, hogy a befogadót az életreform-mozgalmak és a művészetek

Wallehausen Zsigmond: Napnyugvás
fotó: Blankó Miklós

kapcsolatának „rejtett történetén” vezesse végig – a képzőművészet és a társ-művészetek tárgyain keresztül.

Pár magával ragadó festmény:

Vaszary János *Csendélet keleti porcelánnal* című képének Buddhája és színvilága szakít az európai és magyar festészeti hagyományokkal. Az *angyal* című Kacziány Aladár-festmény szereplője a 20. század emberének anyalábrázolása. Walleshausen Zsigmond *Napnyugvásán* egy meztelen, mezőn álló férfi teste és lelke forr egybe a természettel. Marcel Kammerer *Az arany angyal* című alkotása szokatlan angyal- és leányábrázolásával megszűröl magára vonja a figyelmet. Paul Schad-Rossa *Édenje* nem az Isten által bearanyozott Paradicsomot, hanem egy barnás, borongós erdőt ábrázol. Ferenczy Károly *Esti fürdésének két fürdőző* alakja teljesen egybeforr a békés, zöld háttérrel. Paul Schmidtbauer *Vízesése* másfajta vonalvezetéssel tárja elénk a természeti látványt, mint azt a régebbi festők tették. A *Táncoló lányok* az erdő szélén című Hollósy Simon-festményen a három leány, a táncos mozgás és a természet harmóniája kap megvilágítást. Iványi Grünwald Béla *Völgyben* című képén egy anya és lánya csodálja a gyönyörű, napsütötte hegyeket-völgyeket. Leopold Dietman *A két virágja* egy meztelen asszonyon és egy kék virágon keresztül a női termékenység allegóriáját festi meg. Aba Novák Vilmos *Köszörűse* már témájával is profán, hiszen egy hétköznapi

szakma hétköznapi figuráját ábrázolja munka közben. Körösfői-Kriesch Aladár a szakralitás felé lép vissza *Ego sum via, veritas et vita* című festményén, de Jézust új megvilágításba helyezi. Derkovits Gyula *Utolsó vacsoráján* pedig 20. század eleji emberek ülnek, tehát modern kontextusba ültette az újszövetségi történetet. Kernstok Károly *Asszonyok a vízparton* című képén a feminizmus térnyerését jelzi.

A mozgalmak mögött két eszme állt: a teozófia és az antropozófia, mindkettő az értéklelti szférát tartja megidézendőnek a művészetben. A kiállítóteret ezt követve egy kettős spirál tagolja, amely töréspontjai az evolúciós ugrásokra utalnak. A reformmozgalom követői úgy vélték, a szakralitás korszaka véget ért, helyette a kozmikus szellem lesz a meghatározó, és amíg az ember a poláris világot ki nem egyensúlyozza, addig káoszban élünk, és csak várjuk a harmóniát. Az első teremben a régi tradíciók, az akadémiai és stílusépítészet jelentőségének csökkenésével szembesülhetünk – láthatjuk, hogy a művészet új irányokba fordul. A második és harmadik teremben a falak görbülése is azt hivatott jelezni, hogy a formák a régi megközelítést elhagyva újfajta érzelmekkel és mozgással telnek meg. Az utolsó teremben pedig a spirál három ellipszissé alakul át, az önállósulás jelképeként: a társadalom individualizálódni kezd.

Az ember tragédiája a Nemzeti Színházban

Nem vagyok autórājongó, de a héten a kezembe akadt egy autós hobbimagazin. Nagyon tetszett. Fényképekkel, kevés szöveggel érthetően felsorolja a tesztelő-szerző a benyomásait egy autóról. Minden ilyen cikknek kihagyhatatlan eleme a tetszett/nem tetszett szövegdoboz. A képlet egyszerű: amelyik kocsirol több jót írnak, azt fogom megvenni. Persze arra mindig ügyelnek, hogy mindenhol épp annyi kritika legyen felsorolva, mint pozitívum.

„Kedves Madách Imre! Jobban mondvá Ádám! / Téged is hiába kísértget a Sátán...”¹

¹ Kovács András Ferenc: Arany János

Tetszett	Nem tetszett
Térelrendezés	Akusztika
Koreográfia dinamizmus	Beszédtechnika
Megosztott szerepek	Jelmezek

Térelrendezés: A nézőteret egy római amfiteátrummá, arénává alakították. A színpad küzdőtér. A néző a lelátón, résztvevő. Az élet küzdelem, harc, írja Madách is, ezt jelképezi a tér ki-azt üzente – Madáchnak, a tragikusnak (Holmi, 6. évfolyam, 1. szám)

fotó: Sonline

Fotó: Magyar Teátrum

alakítása. A csúcstechnikával működő színpad minden dimenzióját kihasználta, a szó klasszikus értelmében is. A szereplők térben és időben ugráltak, szférák között jártak, hegyre másztak, pokolba süllyedtek, mindez a süllyeszthető színpaddal valósult meg. Nem volt olyan pont, amely rejtve maradt. „A színpad mögül figyelve kulisszatitkokat tudhatunk meg.” – hangzik el sokszor a mondat. Ezúttal azonban a néző mindentudónak érezhette magát, beavatottnak, hiszen nem volt színpal.

Dinamizmus és álomszerű „logika”:

A dinamikus koreográfia a színészek és a háttérben dolgozók részéről is nagy teljesítmény. Gondoljunk csak

Rómára, a totális dekadencia és kiábrándulás színeire. A historizáló jelenet ellenére a múltból üzen a jelennek Madách és az új színrevitel: a halott szájából az obulus kivétele; az *Aranykoporsóból* ismert Móra Ferenci jelenettel kulminálódik a bűnös Róma-kép, mely az addig pozitívan mutatkozó szereplők önmagukból való kifordulásával önreflexióra is készíti a nézőt. A kedvenc jelenetem a negatív utópiát festő falanszter szín és az űrjelenet volt. A három és fél órás darab egyetlen szünetében attól féltem, hogy az első felvonás után a másodikra már nem jut energia, elfárad a rendező, elfáradnak a színészek. Nem így történt. Az űr monumentális jelenete megfelelően hangsúlyozva volt a disztópikus falanszter és eszkimó színek között.

Megosztott szerepek: Öt színész bújt Lucifer jelmezébe, egy karakter, melynek nagyon sok alakja, sok arca van, mindig más, mindig változik.

Akusztika: A nézőtér mint négy fal keretezte a színpadot, a jelenetek is egyszerre négy irányban játszódtak. A párhuzamosan mondott monológokat azonban nem mindig lehetett érteni, pláne amikor a hangszóróból szóló Istenhang (Sinkovits Imre) egyszerre mondott valamit a kiabáló színészekkel.

Beszédtechnika: A színészek végig erős hangon, kiáltva beszéltek. Bár volt hangosítás, mikroportok.

fotó: Origo

Ez a hangképzés néha kizökkentett a befogadásból (elidegenítő effektus lett volna?). Azonban a harsányság lendületet is hordozott, mely a koreográfiával együtt végül egységes egészé állt össze.

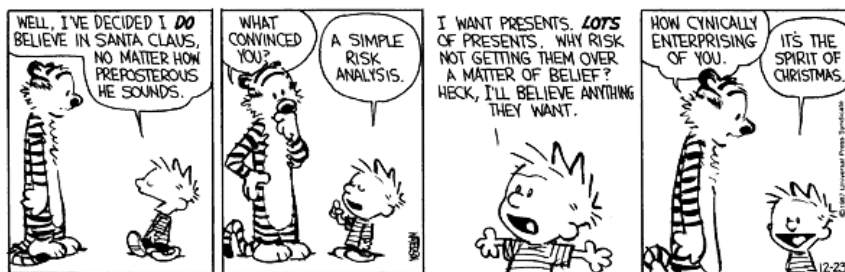
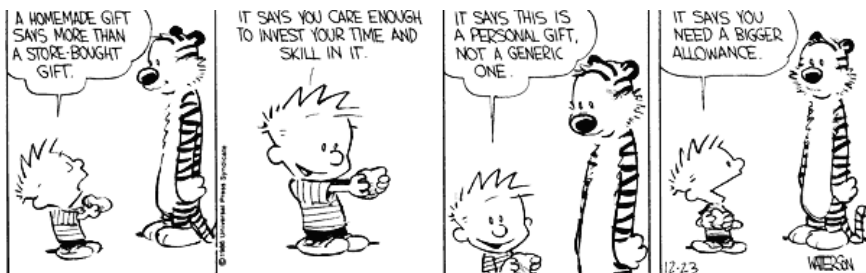
Jelmezek: A meztelenség ma már nem számít provokációnak, különösen nem, ha üzenete és célja van. Kérdés, hogy szükségszerű-e az adott helyen és adekvátan használják-e. És, hogy a nézők kellően fel vannak-e rá készítve. Más egy színdarab tetőpontján megjelenő jel-meztelen színész és más az elején. Olyan, mint a káromkodás a szövegben: lehet vicces, lehet elgondolkodtató és lehet kellemetlen is, ha nem jó hangsúllyal vagy indokolatlanul használják.

Összességében tetszett a darab lendületessége, hatása. A néha lankadó figyelmet mindig egy-egy meglepő vagy váratlan jelenet, díszletelem ébresztette föl, tökéletesen időzítve, kép-hang-tér egységében.

Madách szavait idézem a végére:

„És mind e sürgésből, mind e zajgásból, melyet oly nagyszerűnek képzelte, oly végtelennek hitt, ki közötté élve hallotta azt, csak egy koboznak édes pengése rezeg át búbájosan hozzánk, – gyöngé dal, melyet a fejkábító lármában tán észre sem vett senki, vagy legfeljebb a pihenő harcos szünóráit édesíté.”

Juhász Zoltán

forrás: <http://calvinandhobbes-daily.tumblr.com>

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka

Munkatársak: Blankó Miklós, Juhász Zoltán, Kovács Teréz Klaudia,
Márta Renátó, Nagy Tibor

Korrektor: Arnótszky Judit Janka, Illyés András

Tördelő: Telek Zsuzsa

A borítón látható kép a www.unsplash.com oldalról származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében
nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2018-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.